

ОЦІНКА МОДУЛЯ ЮНГА І МЕЖІ ПРУЖНОСТІ АЛЮМІНІЄВОГО СПЛАВУ М-40 ТА АМГ6 ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ МІКРОТВЕРДОСТІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В роботі оцінено модуль нормальної пружності E (модуль Юнга) і межу пропорційності (пружності) $\sigma_{пр}$ для алюмінієвих сплавів М-40, АМГ6 за допомогою методу мікротвердості, що дає можливість широкого його застосування для отримання стандартних, а також спеціальних механічних характеристик матеріалів.

Ключові слова: модуль пружності, межа пружності, мікротвердість, індентор, коефіцієнт Пуассона.

Abstract

In this article the following is evaluated: module of normal resilience E (Young module) and limit of proportionality (elasticity) σ_{el} for aluminum alloys М-40, АМГ6 with the help of micro hardness techniques. That provides possibility of its wide use for getting standard as well as special mechanical characteristics of materials.

Key words: module of elasticity, limit of elasticity, microhardness, indenter, Poisson coefficient.

Вступ

Модуль пружності E (модуль Юнга) і межа пропорційності (пружності) $\sigma_{пр}$ є одними із найважливіших характеристик пружних властивостей матеріалу. Їх широко застосовують для розрахунку механічних характеристик пружин, мембран, діафрагм, різних пристроїв літальних апаратів, та для оцінки зносостійкості працюючих деталей [1, 2,]. Однак, для одного і того ж матеріалу ці характеристики залежать від ряду зовнішніх і внутрішніх факторів (термообробки, напрямку волокна, структури, хімічного складу тощо). Для визначення характеристик E і $\sigma_{пр}$ матеріалу готового виробу, доцільно використати методи контактної деформування (метод мікротвердості).

Матеріали і методика досліджень

В нашій роботі досліджувалися модуль нормальної пружності E (модуль Юнга) і межа пропорційності (пружності) $\sigma_{пр}$ за допомогою методу мікротвердості та рівнянь Герца і Майєра [3,4]. Мікротвердість вимірювали приладом ПМТ-3. Для дослідження вибрали алюмінієві сплави М-40, АМГ6, які широко використовуються в якості матриці у волокнистих композиційних матеріалах (ВКМ).

Результати досліджень

Оцінювали значення модуля Юнга E по формулі Герца [5]:

$$d^3 = 6PR \left(\frac{1-\mu_i^2}{E_i} + \frac{1-\mu^2}{E} \right), \quad (1)$$

де P – навантаження на індентор (індентор - алмазна піраміда з кутом при вершині 136°), d - діагональ відбитка на досліджуваній деталі при даному навантаженні P , μ_i - коефіцієнт Пуассона індентора ($\mu_i = 0,07$), E_i - модуль Юнга індентора ($E_i = 1140$ ГПа), E – модуль Юнга досліджуваного матеріалу, μ - коефіцієнт Пуассона досліджуваного матеріалу, R – радіус індентора при основі ($R = 0,3$ мм).

Із рівності (1) знаходимо модуль Юнга E досліджуваного матеріалу

$$E = \frac{1-\mu^2}{\frac{d^3}{6PR} - \frac{1-\mu_i^2}{E_i}} \quad (2)$$

Отже при відомих μ , μ_i , E_i , R для визначення модуля Юнга E досліджуваного матеріалу необхідно виміряти величину діючого на індентор навантаження P і відповідне йому значення діагоналі відбитка d . Однак, оцінка E при одному навантаженні не завжди буде надійною, оскільки закон пропорційності деформації і напруження виконується лише в першому наближенні. Тому E визначається як середнє значення із серії дослідів, виконаних в деякому діапазоні навантажень. Таким чином, формулу (2) можна переписати у вигляді:

$$E = \frac{1-\mu^2}{\frac{1}{6Rn} \sum_{i=1}^n \frac{d_i^3}{P_i} \frac{1-\mu_i^2}{E_i}}, \quad (3)$$

де n – число вимірювань.

Висновки

1. Вимірювання механічних характеристик методом мікротвердості алюмінієвих сплавів добре узгоджується із визначенням механічних характеристик динамічним методом, оскільки похибки виміряні цими методами лежать в інтервалі 1-6%.

2. Результати дослідження показали, що залежність навантаження Р від діагоналі відбитку d в логарифмічних координатах має точку перегину внаслідок різних степеней в рівняннях Герца і Майєра. Тому навантаження яке відповідає точці перегину, буде відповідати границі між пружною і пластичною областями.

Таким чином дослідження свідчать про можливість широкого застосування методу мікротвердості для отримання не тільки стандартних, але й спеціальних механічних характеристик. Це дає можливість виміряти механічні властивості деталей безпосередньо без їх пошкодження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Францевич И.Н. Упругие постоянные и модули упругости металлов и неметаллов / И.Н.Францевич, Ф.Ф.Воронов, С.А.Бакута. – К.: Наукова думка, 1982. – 286 с.
2. Красников В.С Пластическая деформация при высокоскоростном нагружении алюминия / Красников В.С. // ФТТ – том 52.-вип.7-2010.
3. Майер К. Физико-химическая кристаллография / К.Майер. – М.: Металлургия, 1972. – 21с
4. Григорович В.К. Твердость и микротвердость металлов / В.К.Григорович. --М., Наука, 1976. - С. 48-51.
5. Билюк А.И. Изменение механических характеристик алюминиевых сплавов после термоциклирования./ Билюк А.И., Широков В.В., Неруш В.О., Толмачов Д.М. // Материалы 6 Международной научно-практической конференции :Новые технологии: путь к будущему – 2010. 27.02-05.03.2010. – Прага.

Кича Тамара Анатоліївна. -студентка групи БМІ-17б, факультет ФІРЕН, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Лисий Михайло Вікторович – доцент кафедри фізики, кандидат фізико-математичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, m.lysyi@bigmir.net.

Kicha Tamara Anatoliivna - student of the group BMI-17b, FIREN, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Lysiy Mikhailo Viktorovych - Associate Professor of the Department of Physics, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.